

волонтерів та ін.

Отже, проблематика відновлення здоров'я досліджуваної категорії осіб, їх реабілітації, повернення до мирного життя є і залишається пріоритетним напрямом діяльності держави, до якої активно долучаються і представники громадськості. Саме такий підхід означеного напрямку забезпечить формування належної державної політики у цій сфері та сприятиме реальному покращенню соціальної реабілітації учасників бойових дій та членів їх сімей.

1. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

2. Базарний С. В. Соціальна реабілітація військовослужбовців. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. Вип. 32. С. 152–157. URL : <http://www.scinotes.mgu.od.ua/archive/v32/38.pdf>.

3. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

4. Соціальна реабілітація учасників бойових дій та цивільних громадян України. *Укрінформ*. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3618857-socialna-reabilitacia-ucasnikiv-bojovih-dij-ta-civilnih-gromadan-ukraini.html>.

5. На базі ДДУВС відбувся Регіональний спортивний форум ветеранів «Сильні України». *Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*. URL : <https://dduvs.in.ua/2024/02/09/nabazi-dduvs-vidbuvsya-regionalnyj-sportyvnyj-forum-veteraniv-sylni-ukrainy/>.

6. Сучасні види реабілітації для постраждалих від війни та ветеранів ЗСУ. *Enable Me*. URL : <https://www.enableme.com.ua/ua/article/sucasni-vidi-reabilitacii-dla-postrazdalih-vid-vijni-ta-veteraniv-zsu-8895>.

7. Медико-психологічна реабілітація військовослужбовців в умовах російсько-української війни: етнопсихологічний дискурс, національні перспективи громадського здоров'я. *Український медичний часопис*. URL : <https://www.umj.com.ua/article/239628/mediko-psihologichna-reabilitatsiya-vijskovosluzhbovtsiv-v-umovah-rosijsko-ukrayinskoyi-vijni-etnopsihologichnij-diskurs-natsionalni-perspektivi-gromadskogo-zdorov-ya>.

УДК 323+327

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/124-126

Олександр ВИСОЦЬКИЙ

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних
відносин Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

ТЕХНОЛОГІЇ БЕЗПЕКИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ВИМІРИ

Національна безпека є наріжним каменем на перетині як внутрішньої стабільності, так і зовнішніх відносин. Її суть полягає у захисті держави від загроз з одночасним просуванням ширших національних інтересів. Ігнорування цього життєво важливого аспекту неминуче призводить до політичних потрясінь і зниження ролі на світовій арені. Таким чином, прагнення до національної безпеки повинно гармонійно поєднуватися як з внутрішньою, так і з зовнішньою політикою.

Виклик безпеки значною мірою залежить від ефективності наявних інструментів і технологій. Заглиблення у сферу технологій національної безпеки не лише поглиблює теоретичне розуміння, але й надає практичного значення, оптимізуючи політичні рішення для ефективного подолання безпекових викликів.

Безпека за своєю суттю уособлює простір свободи, захищений від спектра загроз, що охоплюють фізичну, соціальну, економічну та технологічну сфери. Це визначення підкреслює, що свобода не лише необхідна для індивідуального і суспільного добробуту, але й є фундаментальною людською цінністю, що сприяє нормальному розвитку суспільств в умовах їх унікальної взаємодії з навколишнім середовищем.

Однак підтримання безпеки часто створює парадокс: необхідність обмежувати певні свободи задля забезпечення безпеки всіх членів суспільства. Коли окремі особи або групи становлять загрозу для інших, їхні свободи повинні бути обмежені в інтересах колективної

безпеки.

Таким чином, національна безпека забезпечує свободу громадян від різних загроз і збереження їхнього добробуту в різних вимірах. Проте, як це не парадоксально, на глобальній арені деякі країни, особливо на Глобальному Півдні, вдаються до виправдання або навіть підтримки агресії проти інших для вирішення власних проблем безпеки, прикладом чого є такі дії, як участь Індії у перепродажі російської нафти всупереч санкціям або пропозиції миру на умовах агресора з боку південноамериканських та африканських країн. Така політика, керована власними інтересами, підриває безпеку інших, спонукаючи до дискусії про вторинну відповідальність за агресію і необхідність санкцій проти тих, хто увічнює або потурає таким діям.

У світлі цих складнощів технології національної безпеки стають незамінними інструментами для забезпечення свободи і захисту громадян від різноманітних загроз у різних вимірах буття.

З точки зору захисту національних інтересів технології національної безпеки можна визначити як інструменти ефективного захисту інтересів держави, а також як методи стратегічного та оперативного реагування на потенційні та реальні загрози, що перешкоджають реалізації цих інтересів.

У широкому розумінні можна виділити технології національної та міжнародної безпеки. Технології національної безпеки охоплюють низку заходів, таких як соціальна безпека, економічна безпека, розвиток мультикультуралізму, дорадча демократія, забезпечення вільних і чесних виборів, управління репутацією державних органів, духовна безпека, аксіологічна безпека, захист прав людини, охорона навколишнього середовища, інформаційна безпека, подолання нерівності в доходах, боротьба з відмиванням грошей, збереження цілісності довкілля.

З іншого боку, технології міжнародної безпеки включають публічну дипломатію, геокультурні стратегії, формування альянсів, тактику стримування, міжнародну пропаганду і контрпропаганду, формування стратегічних партнерств, заходи кібербезпеки, розвідувальні та контррозвідувальні операції, зміцнення взаємозалежності, стратегії обмеження використання зброї через міжнародні угоди, тактику термоядерного синтезу і методи кібервійни.

Цей перелік хоча і не є вичерпним, підкреслює широке технологічне розмаїття, яке використовують держави для захисту прав своїх громадян на безпечне існування, захищаючи їх від різноманітних загроз і ризиків, що походять від різних суб'єктів, сил і чинників у багатьох вимірах.

Тепер спробуємо окреслити характеристики і значення основних технологій національної та міжнародної безпеки, описаних вище.

У сфері технологій національної безпеки особливе значення має легітимація політичної влади. Ці технології насамперед слугують для встановлення когнітивної та ціннісної легітимності та забезпечення суспільної підтримки панівного політичного порядку. Неefективність технологій легітимації може посилити ризики і загрози для державного суверенітету та різних аспектів життя громадян.

З технологіями легітимації пов'язані заходи соціальної безпеки, спрямовані на створення сприятливих соціальних умов для добробуту людини і суспільства та стійкості до факторів, що підвищують соціальні ризики. Ефективна реалізація технологій соціальної безпеки залежить від вмілого використання заходів економічної безпеки. Технології економічної безпеки – це ефективна політика органів державної влади, спрямована на зміцнення стійкості до зовнішніх і внутрішніх загроз, забезпечення здатності національної економіки до самовідтворення та задоволення потреб громадян, суспільства і держави.

Технології мультикультуралізму перетинаються зі стратегіями легітимації, спрямованими на збереження культурного розмаїття в суспільстві, одночасно вирішуючи такі безпекові завдання, як запобігання конфліктам і пом'якшення напруженості на ґрунті етнічної, релігійної чи мовної приналежності. Ці технології включають надання лінгвістичного визнання етнічним мовам на регіональному або національному рівнях, визнання подвійного громадянства, запровадження спеціальних економічних правил у визначених регіонах, встановлення етнічних квот у представницьких установах та освітніх системах, включення традиційних свят різних етнічних та релігійних спільнот до офіційних календарів, а також реалізацію спеціалізованих програм зі збереження культури та соціальної інтеграції.

У сфері міжнародної безпеки ключову роль відіграють союзницькі технології. Ці

технології матеріалізуються через міждержавні угоди, спрямовані на оборонну співпрацю або посилення колективних силових можливостей. Альянсні технології охоплюють різні стратегії, такі як балансування, приєднання до групи, хеджування та зв'язування.

Технологія балансу передбачає формування альянсів для протидії ідентифікованим загрозам з боку потенційних військових суперників, в результаті чого досягається рівновага сил на світовій арені.

Технологія пристосування передбачає нерівноправну співпрацю з первинною загрозою, асиметричні поступки домінуючій державі та відведення слабшим державам підпорядкованих ролей.

Технологія хеджування полягає в тому, що держава використовує конфлікти між іншими державами для власної вигоди, укладаючи угоди низького рівня з конфліктуючими сторонами. Наразі Туреччина використовує хеджування, ведучи переговори як з росією, так і з Україною.

Технологія зв'язування фокусується на створенні альянсів між державами з метою зміцнення міждержавної співпраці, зменшення напруженості та зміцнення довіри для прийняття узгоджених рішень на міжнародних форумах.

Балансування на межі, що має ключове значення для міжнародної безпеки, передбачає доведення ситуацій до межі катастрофи, щоб отримати перевагу над супротивниками. Ядерна зброя додала новий вимір балансуванню на межі, прикладом чого є агресивні ядерні випробування і риторика Північної Кореї.

Створення коаліції – це тактичний інструмент зовнішньої політики, за допомогою якого держави об'єднують ресурси для досягнення спільних цілей у сфері безпеки. На відміну від альянсів, коаліції спрямовані на виконання конкретних завдань, надаючи членам доступ до раніше недоступних ресурсів. Щоб переконати держави приєднатися до коаліції, потрібно пообіцяти вагомими стимулами та наголосити на перевазі спільних вигід над потенційними витратами, як це продемонструвала роль президента Зеленського у створенні антиросійської коаліції.

Технології дипломатії примусу, ефективні у вирішенні проблем безпеки, покладаються на спонукання до зміни поведінки інших держав за допомогою поєднання погроз, санкцій та обіцянок вигід. Довіра до погроз держави-примусу, збалансований підхід до покарань і винагород, готовність держави-мішені до компромісу та її політична гнучкість є ключовими факторами, що впливають на ефективність примусової дипломатії. Зокрема, вона може доповнювати військові дії, збільшуючи ціну непокорі і викликаючи внутрішню політичну нестабільність у державі-мішені, як це спостерігається на прикладі санкцій проти росії, що перешкоджають військовим операціям в Україні.

Технології стримування, безперечно, є частиною інструментарію дипломатії примусу, спрямованої на те, щоб змусити державу або окрему особу утриматися від небажаних дій, погрожуючи шкодою, яка переважає потенційні вигоди.

Формування системи взаємного самозахисту між державами значною мірою спирається на технологію колективної безпеки, яка є важливим інструментом підтримання миру та національної безпеки. Її суть полягає в угодах, за якими сторони зобов'язуються допомагати і відбивати напади одна на одну, захищаючи у такий спосіб суверенітет і територіальну цілісність. Завдяки технології колективної безпеки держави можуть використовувати військовий потенціал одна одної під час загрози або кризи, посилюючи захист і зміцнюючи почуття безпеки. Участь у колективній безпеці має низку переваг, серед яких: збільшення військового потенціалу, міжнародна легітимність через договірні угоди, пом'якшення воєнних дій між країнами, зменшення витрат на національну безпеку та обмін розвідувальною інформацією з питань безпеки.

Технології як національної, так і міжнародної безпеки слугують ефективними засобами захисту держави від прямих і непрямих загроз, захищаючи громадян у різних вимірах. Технології національної безпеки, призначені для захисту державних інтересів, охоплюють низку стратегій, що охоплюють соціальну, економічну, культурну і технологічну сфери. Тим часом технології міжнародної безпеки зосереджені на зміцненні альянсів, протидії загрозам і сприянні глобальній стабільності через дипломатію, співпрацю і механізми колективної оборони.

1. Висоцький О. Технології національної безпеки у внутрішній та зовнішній політиці держави. *Грані*. 2023. № 26 (3). Р. 126–133. URL : <https://doi.org/10.15421/172358>.